

Fakta a konstrukce

Vědecká (či spíše pseudovědecká) „ideologie“, která často tak mocně vládne nad úctou lidí k vědě, se ráda opírá o starý pozitivistický předsudek, že věda stojí na faktech. Přitom však ponechává vědomky nebo mimovolně zcela stranou, že skutečný vědec musí být ve vztahu ke každému novému „faktu“ nanejvýš obezřetný, protože zejména v první době je každý překvapivý „fakt“ nutně podezřelý, zejména když se jaksi vymyká nejen dosavadním znalostem, ale i teoriím, pomocí kterých byla dosavadní „fakta“ uspořádána. Dokonce i tenkrát, když je takový nový a velice překvapivý „fakt“ z několika stran podepřen a ověřen, nemá vědec, který s ním přišel, ještě vyhráno. Ono se sice říká, že teorie padá, jakmile se zjistí třeba jen jediný případ, který se jí vzepře a který jí odporuje, ale ve skutečnosti tomu tak vůbec není. Uznat fakt, který teorii odporuje, je pro vědce velmi nesnadnou věcí, kterou zejména nedělá rád. Většina vědců raději bude nový fakt co nejdéle popírat a vyvracet, jen aby stará teorie nepřestala platit, a pokud se jim nezdaří ono nový „fakt“ nějak diskreditovat, budou se pokoušet o nejnemožnější jiná vysvětlení, jen aby se s teorií nemuselo hýbat. Už celá tahle praxe, jak ji může každý dobře sledovat, docela zřetelně ukazuje, že žádný „fakt“ nemá ve vědě hned od počátku pevné postavení, a že vlastně a nikdy nebývá skutečně uznán, dokud se nenajde náležité teoretické vysvětlení. A není-li takové vysvětlení možné na základě již existující teorie, bývá fakt zpochybňován tak dlouho, dokud někdo nepřijde s novou teorií a novým teoretickým vysvětlením. To však neznačí nic jiného, než že nějaký konstatovaný „fakt“ bývá zpochybňován tak dlouho, dokud nemůže být teoreticky rekonstruován, tj. reprodukován v rámci teorie jako model. V tom měl Husserl velký kus pravdy, když krizi moderních věd (zejména přírodověd) viděl v tom, že zkoumají mnohem spíše své vlastní konstrukce než to, co se jim jako skutečnost samo „dává“.

(Písek, 040222-2.)